

سیدرضی حاجی آقامیری

کارشناس اقتصادی

رقابت کارآفرینانه فضای سالم می خواهد

پیشنهادهایی که به منظور حمایت از کارآفرینان از سوی وزارت کار داده شده، تقریباً مهم‌ترین چالش‌های کارآفرینان از جمله چالش تامین مالی، چالش فروش و دسترسی به بازارهای هدف، همچنین تسهیل فرایند تولید، با ورود تجهیزات مورد نیاز فعالان اقتصادی را ذکر کرده است. دسترسی به بازارهای دنیا با هدف نوآوری، همچنین دسترسی به تجهیزات فناورانه، مهم‌ترین نیاز کارآفرینان پیشرو است که در جهت ارتقای کیفیت و بهره‌وری محصولات خود گام برمی دارند، اما موضوع این است که برای عملیاتی شدن این پیشنهادها تا چه اندازه می توان ضمانت داد و آیا این پیشنهادها به مرحله عملیاتی برای کارآفرینان زنده کشور خواهد رسید؟ آیا در شرایط تحریمی فعلی، مجال ورود تجهیزاتی که دسترسی کارآفرینان را به تکنولوژی روز دنیا آسان کند، وجود دارد؟ از سویی در اجرای این پیشنهادها تا چه اندازه به نظرات کارآفرینان توجه خواهد شد؟ تجربه نشان داده از کل برنامه‌هایی که در حمایت از کارآفرینان ارائه می شود، درصد کمی به اجرا آمده و به سود کارآفرینان اجرامی شود یا درصد معدودی از کارآفرینان از این امتیازات بهره‌مند می شوند. موضوع مهم‌تر دیگر، ایجاد فضای سالم برای رقابت میان کارآفرینان است. در حال حاضر برخی از کارآفرینان با همدیگر رقابت ناسالم دارند، یعنی از آنجایی که فضای شفاف و سالم نیست و وضعیت اقتصاد بی ثبات است، برخی از کارآفرینان در عرضه محصولات خود با هدف ضربه به بازار رقبا، همچنین کاهش فروش آن‌ها، تبلیغات راه می‌اندازند. بعضی مواقع هم ممکن است یک کارآفرین از رانتهایی برخوردار باشد که سایر کارآفرینان از آن بهره‌مند نیستند و با همین ابزار، بازار سایر رقبا را خراب کند. اگر دولت یا مسئولان، راهکار و برنامه‌ای برای حمایت از اشخاص کارآفرین در نظر می‌گیرند، این برنامه باید به کاهش ریسک کارآفرینی و فعالیت‌های اقتصادی منتهی شده باشد و از سویی، این اقدام به درخواست و خواسته کارآفرینان صورت گرفته باشد. بسته به نوع فعالیت که هر کارآفرین انجام می‌دهد، نیازها و خواسته‌های وی متفاوت است. به همین منظور نشست پای سخن تشکرها و انجمن‌های فعال و کارآفرینان و اهتمام به اجرای مطالبات آن‌ها، مهم‌ترین اقدامی است که از سوی مسئولان به کمک کارآفرینان خواهد آمد. در حوزه‌های مختلف از صنعتی، معدنی تا بازار گانی و... گرفته، تشکرهای مختلفی شکل گرفته است که لازم است از نظرات آن‌ها برای بهبود حال کارآفرینان و رفع مشکلات آن‌ها، بهره‌برد.

هموار کردن مسیر برای کارآفرینان واقعی

پیشنهادهای وزارت کار برای حمایت از کارآفرینان پیشرو و چقدر به رونق اقتصادی، اشتغال‌زایی و کوتاه شدن دست کارآفرینان صوری از مزایای ویژه منجر خواهد شد؟

گزارش

جایگاه کارآفرینان در اقتصاد ایران کجاست؟ کارآفرینان، ناجیان بالقوه اقتصاد ما از مشکلات ساختاری و دولتی‌دگی هستند یا فقط روزنه‌های کوچکی به شمار می‌روند برای تنفس بخش خصوصی، که احتمال مسدود شدن و بی‌اثر شدنشان - در برابر دستگاه‌های دولتی دولت و یا عوامل رانت آفرین و رانت‌جو - بیشتر از گشوده ماندنشان است؟ کارآفرینان در کشورهای در حال توسعه، همچون کشور ما، فعالیت‌های کارآفرینانه خود را بر نیازها و ضرورت‌های اولیه بنا می‌کنند و رسیدن به سهم ۱۵ درصدی از فضای کسب و کار، هدف مطلوب آن‌ها به شمار می‌رود. در ایران، این سهم در حال حاضر حدود نیم درصد برآورد می‌شود. البته سهم آن‌ها در اشتغال ایران، قابل توجه است و حدود ۴۰ درصد از فرصت‌های اشتغال را کارآفرینان ایجاد می‌کنند. مشکل اینجاست که با وجود سهم بالای کارآفرینان در ایجاد اشتغال کشور، شغل‌هایی که آن‌ها تاکنون ایجاد کرده‌اند عمدتاً در بخش‌های سنتی، کم‌بازده و فاقد فناوری و ارزش افزوده بالا بوده است. طرح وزارت کار برای حمایت از کارآفرینان پیشرو، قرار است علاوه بر اینکه آن‌ها را به عنوان یک فرد، مورد حمایت قرار دهد، مشکل قدیمی به‌روز نبودن فعالیت‌های کارآفرینانه را نیز برطرف کند. طرح حمایت از کارآفرینان پیشرو

به جای حمایت مستقیم از بنگاه‌های اقتصادی، پیشنهادهایی مطرح می‌کند که تدوین کنندگان آن، مدعی‌اند با اجرایی شدن آن‌ها، بوروکراسی‌های اداری، موانع موجود در ارتباط مستقیم کارآفرینان با دستگاه‌های اجرایی، دسترسی دشوار به تسهیلات بانکی و مواد اولیه، موانع گمرکی و مشکلات فروش و... کاهش می‌یابد. به‌زعم آن‌ها، با اصلاح شیوه حمایتی از کارآفرینان، اقشار مختلف از تحصیل کرده، بی‌سواد، جوان، زن، مرد، نخبه و غیرنخبه زیر چتر حمایت قرار می‌گیرند و ورود کارآفرینان به فعالیت‌های نوآورانه و دستیابی به بازارهای بین‌المللی و ارتقای سطح دانش مدیریتی آن‌ها تسهیل می‌شود. معاون توسعه کارآفرینی و اشتغال وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی اظهار کرده، سهم کارآفرینان در اشتغال با اجرای طرح جدید به ۳۰ درصد می‌رسد که از سهم قبلی ۱۰ درصد کمتر است، اما ارزش افزوده‌ای به‌مراتب بیشتر در اقتصاد ایجاد خواهد کرد. ضمناً در صورت اجرای پیشنهادهای مذکور، سهم آن‌ها از اشتغال به تدریج افزایش هم خواهد یافت. یعنی با این طرح مجال بیشتری برای ورود کارآفرینان خلاق و نوآور به عرصه اقتصاد فراهم خواهد شد. سوال اینجاست که این پیشنهادها جواب‌گوی دغدغه‌ها و مسائل کارآفرینان و نیازهای آن‌ها خواهد بود یا اجرائی آن، اهداف تدوین کنندگان از این طرح محقق می‌شود؟

و نظام بانکی حساب کل کارآفرینان را با اعمال این افراد خواهد سنجید. بخشی از فرآیندهای مالیاتی و فعالیت‌های غیرقانونی هم مربوط به این افراد است. «در طرح پورقاضی در ادامه تصریح کرد: «در طرح پیشنهادی حمایت از کارآفرینان پیشرو، یک تله و تهدید نیز وجود دارد و آن این است که به نظر می‌رسد، اولویت این طرح، کارآفرینان و کارآفرینی‌های فناورانه است در حالی که کارآفرینان نوآور و فناور با وجود ثروت‌آفرینی و افزایش بهره‌وری، خیلی اوقات رقم اشتغال را خصوصاً در کوتاه‌مدت افزایش نمی‌دهند، بلکه حتی اشتغال را در بسیاری از بخش‌های اقتصاد کاهش می‌دهند. اگر هدف سیاست‌گذاران از این طرح، افزایش اشتغال باشد باید به این جنبه از موضوع هم توجه داشته باشند.»

نظام بانکی حساب کل کارآفرینان را با اعمال این افراد خواهد سنجید. بخشی از فرآیندهای مالیاتی و فعالیت‌های غیرقانونی هم مربوط به این افراد است. «در طرح پورقاضی در ادامه تصریح کرد: «در طرح پیشنهادی حمایت از کارآفرینان پیشرو، یک تله و تهدید نیز وجود دارد و آن این است که به نظر می‌رسد، اولویت این طرح، کارآفرینان و کارآفرینی‌های فناورانه است در حالی که کارآفرینان نوآور و فناور با وجود ثروت‌آفرینی و افزایش بهره‌وری، خیلی اوقات رقم اشتغال را خصوصاً در کوتاه‌مدت افزایش نمی‌دهند، بلکه حتی اشتغال را در بسیاری از بخش‌های اقتصاد کاهش می‌دهند. اگر هدف سیاست‌گذاران از این طرح، افزایش اشتغال باشد باید به این جنبه از موضوع هم توجه داشته باشند.»

به کارآفرینان توانمند فرصت حضور بدیم

جمیلی با اشاره به سخت‌گیری‌های بی‌دلیل در صدور مجوز که سد راه کارآفرینی و ورود کارآفرین زنده و متبخر به این حوزه است، گفت: «با وجود مجوزهایی که در دست عده‌ای محصور مانده، فرصت حضور کارآفرینان توانا و با صلاحیت در بازار کمتر شده است. برای مثال، جوانان، تحصیلکرده‌های دانشگاهی، زنان یا کسانی که از روابط کمتری با نهادهای ذی‌نفوذ بهره‌مند هستند، از فرصت کارآفرینی باز می‌مانند و مدت‌ها باید معطل در یافت مجوز بمانند. حال آنکه عده‌ای با روابط معضل آن‌هاست، تاکید کرد: «طبق طرح جدید، قرار است قوانین و مقررات به نفع کارآفرینان پیشرو تغییر کند، اما این موضوع بسیار پیچیده است و باید بینیم چه سازوکاری برای اجرای این پیشنهاد، تدارک دیده خواهد شد. واقعیت این است که رانته‌های گسترده‌ای در پس قوانین و مقررات پیچیده نهفته است و نمی‌توان به‌سادگی این پیشنهاد را اجرایی کرد.» وی تصریح کرد: «متأسفانه بارها شاهد بوده‌ایم که قوانین در کشور مایک شبه به نفع عده‌ای تغییر می‌کند و این امر نشان می‌دهد، اولویت با کارآفرینان نبوده و نظرات و خواسته‌های آن‌ها هیچ نقشی در سیاست‌گذاری‌ها ندارد. هر چند اتاق‌های بازرگانی و اصناف به‌منظور حمایت از شخص کارآفرین و پیگیری مطالبات آن‌ها رانته‌اندازی شده، اما حتی آن‌ها نیز در این بازی پر مفاسد، هضم شده‌اند. البته عده‌ای از امتیاز و رانت ارتباط مناسب با دستگاه‌ها و آگاهی از بخش‌نامه‌های صادره پیش از عمومیت یافتن آن‌ها، برخوردارند، اما این مشمول همه

کارآفرینان باید اولویت نظام بانکی باشند

در این طرح تاکید شده تمامی صندوق‌های ضمانت دولتی موظف‌اند تسهیلات مربوط به طرح‌های سرمایه‌گذاری در دست اجرای کارآفرینان پیشرو که به تصویب بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری می‌رسد را ضمانت کنند. سید حمید حسینی، عضو هیئت‌مدیره اتحادیه تولید کنندگان و صادر کنندگان فراورده‌های نفتی درباره این پیشنهاد به «آتی‌نو» می‌گوید: «بانکه صندوق‌های ضمانت دولتی، پشتیبان طرح‌های کارآفرینان پیشرو باشند، مثبت است، اما گره اصلی این است که نظام بانکی، نگاه خود را به کارآفرینان تغییر دهد. کارآفرینان باید اولویت نظام بانکی باشند، اما از آنجایی که اولویت منابع بانکی، متقاضیان کاذب و اشخاص غیر از کارآفرینان هستند، این طرح‌ها و پیشنهادها به مرحله اجرایی نمی‌رسد یا به‌نحوی در بانک‌ها اجرا می‌شود که به سود کارآفرین نیست. بانک‌ها و ثایق زیادی از تولید کنندگان و کارآفرینان بابت پرداخت تسهیلات اخذ می‌کنند و فرایند تامین مالی تولید مدت‌ها به‌طول می‌انجامد، این در حالی است که در این بازه زمانی تولید کنندگان فرصت تولید و بازار خارجی خود را از دست داده و بخشی از برنامه‌های وی با تکلیف باقی می‌ماند. نه تنها توان رقابت تولید کننده برای عرضه محصولات در بازارهای جهانی کم شده، بلکه تولید کننده برای تامین بازار داخل نیز با موانع روبه‌روست و قادر به تحویل به‌موقع کالاها به بازار نیست. این فرصت‌ها هر چند یک ماهه یا چند ماهه باشد، خسارت زیادی به تولید می‌زند و به‌مرور حتی مدیران توانمند و شایسته را به حاشیه می‌برد.»

رتبه‌بندی کارآفرینان برای جلوگیری از انحراف تسهیلات

وی ادامه داد: «فراوانی زیادی به‌اسم کارآفرین از بانک‌ها تسهیلات می‌گیرند و از سویی برخی از متقاضیان نظام بانکی کسانی هستند که درست در نقطه مقابل فعالیت‌های کارآفرینی و ضد آن، عمل می‌کنند. انحراف منابع و تسهیلات بانکی، ضمن اینکه بازار سودگران و واسطه‌گران را داغ می‌کند، در

وحید شفاقی

کارشناس اقتصادی

تخصیص مشوق‌های ویژه به کارآفرینان برتر

در کشورهای توسعه یافته، مهم‌ترین کاری که دولت‌ها برای کمک به بخش تولید، کارآفرینان و فعالان اقتصادی انجام می‌دهند، ایجاد بستر کافی و لازم برای انجام فعالیت‌های اقتصادی و کاهش جذابیت دلالتی و واسطه‌گری است که با وجود آن، نیازی به حمایت‌های مستقیم از کارآفرین و بنگاه نیست. در کشور ما فرآیندهای گسترده مالیاتی و عدم تمکین متخطیان از قوانین، همچنین بی‌توجهی نسبت به این تخلفات و عدم اجرای طرح مالیاتی مثل طرح بر عایدی سرمایه، فضای اقتصاد را بر علیه کارآفرین کرده است.

کارآفرین با وجود عدم سودآوری باید مالیات بپردازد. اما دلالت سکه، دلار و... از مالیات معاف است. هر از چند گاهی شعارهایی در حمایت از بخش‌های واقعی اقتصاد و تولید کشور و اخذ مالیات از فعالیت‌های غیرمولد می‌شود، اما این شعارها خیلی سریع به فراموشی سپرده می‌شوند. به همین منظور دولت در شرایط بحرانی دست به انجام کارهایی در حمایت از کارآفرینان زنده که البته برای وی هزینه‌بر بوده است. شاید مهم‌ترین کاری که دولت در حمایت از کارآفرینان طی سال‌های اخیر انجام داده، بخشش جرائم مالیاتی، بیمه‌ای، همچنین جرائم در کرد بازپرداخت تسهیلات بوده است که طی دوره‌های مختلف به شیوه‌های متفاوتی اجرا شده است. اما از آنجایی که مقطعی موقت بوده و از سویی به‌طور ناقص اجرا شده، کمک موثری به کارآفرینان نشده است. طرح یارانه دستمزد هم از جمله طرح‌های حمایتی و تشویقی است که در شرایط فعلی برای کمک به کارآفرینان پیشنهاد شده است، اما لازم است این طرح برای کمک به کارآفرینانی که سهم واقعی در ایجاد اشتغال دارند و کارآفرینان پیشرو اختصاص پیدا کند و مادامی که کارآفرین در شرایط بحرانی است از این حمایت، بهره‌مند باشد. ضمناً این مشوق‌ها باید در اختیار کارآفرینانی که تجارت مدیریتی و دانسته‌های خود را در اختیار سایر کارآفرینان قرار می‌دهند، قرار بگیرد. مسئله دیگر ارتباط مستمر کارآفرینان پیشرو با هم، همچنین ارتباط با شرکت‌های خارجی و داخلی به‌منظور هم‌افزایی کارآفرینان است. همچنین تسهیل شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی و ارتباط با رقبا خارجی برای ارتقای کیفیت و کارآفرینان داخلی از دیگر اقداماتی است که شاید لازم باشد دولت بخشی از هزینه آن را برای ارتقای شاخص‌های کارآفرینی در کشور بپردازد. برای مثال، بخشی از هزینه حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی یا دوره‌های آموزشی بین‌المللی برای کارآفرینان از سوی دولت پرداخت شود. در صورتی که بستر کار و فعالیت در اقتصاد فراهم باشد، سود انجام این اقدامات چندبرابر هزینه‌های پرداختی از سوی دولت است. گام دیگر دولت، تخصیص جوایز و مشوق‌های ویژه کارآفرینان برتر و نمونه است تا رغبت سایر کارآفرینان را برای افزایش توان و دانش خود، بالا ببرد و فضای رقابتی سالمی بین کارآفرینان ایجاد کند.